

กรอบการมองพาราโตม์ทางรัฐประศาสน- ศาสตร์สำหรับนักวิชาการไทยในอนาคต*

ศุภชัย ยาวะประภาส

หลังจากประเทศไทยได้มีการศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาการทางค้ำรัฐ-
ประศาสนศาสตร์อย่างจริงจังเป็นเวลาประมาณ 30 ปี 5—6 ปีที่เพิ่งผ่านมา นับได้ว่า
เป็นระยะแรกที่นักวิชาการไทยเริ่มตั้งคำถามตามตัวเองว่า สถานภาพของความรู้ทางรัฐ
ประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยเป็นอย่างไร ผลงานที่เด่นที่สุดขณะนี้น่าจะได้แก่ “โลก
ทัศน์ของนักวิชาการไทยค้ำรัฐประศาสนศาสตร์” ซึ่งเสนอโดย พิทยา บวรวัฒนา¹
งานเขียนชิ้นนี้เป็นผลมาจากการทุ่มเทความอุตสาหะพยายามสำรวจงานเขียนของนักวิชาการ
ไทยที่ศึกษาเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์ตั้งแต่ปี 2497 ถึง 2524 พิทยาสำรวจงานเขียนดังกล่าว
โดยการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบย่อยๆ ที่สำคัญๆ ของพาราโตม์ กล่าวคือ การตั้งคำถาม
เพื่อค้นหาคำตอบในเรื่องของปรัชญาและความเชื่อ และวิธีการตอบคำถามในเรื่องของ
ทฤษฎีและวิธีการศึกษาซึ่งครอบคลุมถึงหน่วยวิเคราะห์ ข้อสมมติฐาน ค่านิยม ตลอดจน
ขั้นตอนของวิวัฒนาการ ผลของความอุตสาหะพยายามดังกล่าว พิทยาพบว่า นักวิชาการ
ทั้งหลาย ส่วนมากยึดถือพาราโตม์สองพาราโตม์ คือ พาราโตม์หลักการบริหาร และ
พาราโตม์พัฒนาระบบราชการ ในทัศนะของผู้เขียน งานเขียนของพิทยาให้ประโยชน์
อย่างยิ่งต่อชุมชน รัฐประศาสนศาสตร์ โดยช่วยให้คำตอบหนึ่ง สำหรับคำถามที่ว่า
“รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยมาจากไหน และ อยู่ที่ใดในขณะนี้” อย่างไรก็ตาม
งานเขียนของพิทยาและงานเขียนอื่น ๆ ยังขาดการเสนอ ให้เห็นถึง **กรอบการมองพาราโตม์**

* ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.เต็ม ปรัชญพฤกษ์ และ ผศ.ดร.พิทยา บวรวัฒนา ที่กรุณาอ่าน
ร่างบทความนี้ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักวิชาการไทย พุทธิกัญญาหนึ่งก็คือ นักวิชาการส่วนใหญ่ รวมทั้งพิทยาเอง ยังขาดกรอบที่จะจัดแนวคิดต่าง ๆ ที่ค้นพบให้อยู่ในรูปที่เป็นระบบระเบียบ การขาดกรอบการมองพาราไดม์นี้เองเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักวิชาการส่วนใหญ่รวมทั้งพิทยาเองไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นได้ว่าอนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยจะเติบโตไปในแนวทางใด การขาดเข็มทิศที่ตั้งกล่าววั้นเองที่ทำให้รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยค่อนข้างจะขาดเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของตนเอง ลักษณะของวิวัฒนาการของพาราไดม์สองพาราไดม์ที่พิทยาพูดถึงนั้น โดยแท้จริงแล้วมีลักษณะที่ค่อนข้างจะอิงแนววิวัฒนาการของแนวความคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา การรับเอาพัฒนาการทางความคิดมาจากประเทศที่เจริญกว่า แล้วนำมาคัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับสภาพสังคมในประเทศไทยเป็นสิ่งที่ดี การรับเอาแนวความคิดเข้ามาโดยปราศจากการคัดแปลงแก้ไขย่อมเป็นภัยต่อประเทศ ถูกต้องเหนือสิ่งอื่นใด คือ การพยายามพัฒนาแนวความคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ของเราขึ้นมาเอง แนวความคิดดังกล่าวต้องเป็นแนวความคิดที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ระดับภายใต้ข้อจำกัดทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองแบบไทย ๆ ของเรา การพัฒนาดังกล่าวจะต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งของประเทศเราเองและจากต่างประเทศ ทั้งที่เจริญน้อยกว่า หัดเทียบกันและเจริญมากกว่าเรา ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อผ่านการวิเคราะห์คัดแปลงโดยนักวิชาการไทย ภายใต้ข้อจำกัดของประเทศไทย ย่อมจะหล่อหลอมกลายเป็นทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในที่สุด อย่างไรก็ตาม ก่อนจะก้าวไปถึงขั้นการสร้างทฤษฎีขึ้นมา เราจำเป็นที่จะต้องมีกรอบที่ดีในการจัดพาราไดม์ต่าง ๆ ให้เป็นระบบระเบียบกว่าที่เป็นอยู่เสียก่อน เมื่อเราตระหนักว่าพาราไดม์ใดที่น่าจะเป็นพาราไดม์ที่เหมาะสมในการสร้างทฤษฎีขึ้นมาแล้ว เราจึงจะสามารถบรรลุถึงขั้นหล่อหลอมประสบการณ์พัฒนาทฤษฎี และทดสอบทฤษฎี

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะเสนอกรอบในการมองพาราไดม์ดังกล่าว กรอบการมองพาราไดม์นี้ ผู้เขียนเอามาจากแนวความคิดของ Gibson Burrell และ Gareth

Morgan ซึ่งเสนอไว้ในหนังสือของเขาชื่อว่า *Sociological Paladigms and Organizational Analysis* (2nd Edition, 1980)³ ผู้เขียนจะเริ่มโดยกล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการที่จะต้องมีกรอบการมองพาราไดม์ในลักษณะที่เป็นระบบระเบียบกว่าที่เกริ่นไว้แต่แรก จากนั้น ผู้เขียนจะอธิบายถึงพาราไดม์ 4 แบบที่เสนอโดย Buriell และ Morgan ต่อจากนั้น ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าสถานภาพของวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยขณะนี้จัดอยู่ในพาราไดม์แบบใด และมีแนวทางใดบ้างที่ยังเปิดกว้างให้นักวิชาการไทยได้แสวงหาเพื่อหล่อหลอมประสบการณ์ พัฒนาทฤษฎีแบบไทยๆ ขึ้นมา ผู้เขียนหวังว่า บทความนี้จะมีโอกาสเป็นหินก้อนน้อยที่จะช่วยสร้างประกาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ซึ่งจะช่วยให้แสงสว่างส่องทางแก่รัฐนาวาไทยในอนาคตสืบไป

กรอบการมองพาราไดม์ : เหตุผล และความจำเป็น

โลกเต็มไปด้วยปัญหาและความสับสนวุ่นวาย การบริหารงานต่าง ๆ ทั้งในภาคเอกชน รัฐบาล หรือรัฐวิสาหกิจก็ตาม ก็หนีปัญหาและความวุ่นวายต่างๆ ไปไม่พ้น วิชาการต่างๆ ได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยมีเป้าหมายหลักก็เพื่อแก้ปัญหา เพื่อที่จะวิวัฒนาการต่อไป การแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะในระดับใดตั้งแต่เรื่องชีวิตส่วนตัว การงาน หรือแม้กระทั่งปัญหาในระดับชาติ มักจะหนีไม่พ้นวิธีการใหญ่ๆ 2 วิธีด้วยกัน วิธีแรกได้แก่ การแก้ไขตามเหตุการณ์ และวิธีที่สองได้แก่ การแก้ไขโดยใช้ตรรกะหรือหลักเหตุผล

(1) **การแก้ไขตามเหตุการณ์** คือ การแก้ไขปัญหาตามเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาเป็นการเรียนรู้จากอดีตที่ผ่านมา หรือไม่ก็เหตุการณ์ขณะนั้น ตัวอย่างเช่น การแก้ไขปัญหาจราจรโดยการสร้างรั้วกันกลางถนนเพื่อป้องกันคนข้ามถนน การแก้ไขแบบนี้เกิดขึ้นมาเนื่องจากสังเกตเห็นว่ามีประชาชนรวมทั้งนิสิตนักศึกษาชอบเดินข้ามถนนในที่ซึ่งไม่ใช่ทางข้ามอยู่เนืองๆ เพราะฉะนั้น ควรจะสร้างสิ่งกีดขวางเพื่อให้ข้ามไปมาไม่ได้ การสร้างเกาะสูงๆ แบ่งถนนเช่นเส้นทางไปสนามบินดอนเมืองก็ใช้วิธีแก้ปัญหาลักษณะเดียวกัน โดยทั่วไปแล้ว เรามักจะแก้ปัญหาโดยวิธีนี้กันเป็นส่วนใหญ่ การแก้ปัญหแบบนี้

เสี่ยงต่อการผิดพลาดได้ง่าย เจมส์ แอล ฮัทธัมส์⁸ ชี้ให้เห็นว่าในการแก้ปัญหาค้าง ๆ คนเรามักจะขังตัวเองอยู่กับกรงขัง 4 แบบด้วยกัน แบบที่หนึ่งได้แก่ กรงขังทางทัศนจิตภาพ (Perceptual Blocks) ซึ่งหมายถึงการที่คนเรามักจะมองปรากฏการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ในลักษณะที่เราคาดว่าจะเป็น ชอบสวมหมวก (stereotype) คนอื่น ความสามารถในการรับรู้หรือแยกแยะปัญหาของคนเราก็ถูกจำกัดโดยธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ คนเรายังมีแนวโน้มที่จะขีดเส้นตีวงของปัญหาให้แคบเท่าที่จะแคบได้ และมักจะขาดความสามารถที่จะแยกแยะปัญหาในแง่มุมที่ต่าง ๆ กันออกไป ยิ่งไปกว่านั้น การรับรู้ของคนเรายังมีจุดอืดทัว เมื่ออืดทัวแล้วก็จะไม่ยอมรับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอีกต่อไป สุกท้ายของกรงขังทางทัศนจิตภาพก็คือ คนเราอาจจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ของระบบประสาทในการรับรู้ได้อย่างเต็มที่ อันเป็นผลให้ได้รับข้อมูล ข่าวสารไม่ครบถ้วน แบบที่สองได้แก่ กรงขังทางอารมณ์ (Emotional Blocks) อันได้แก่ ความไม่กล้าเสี่ยงเนื่องจากเกรงว่าจะพลาดพลั้งกลายเป็นความผิดใจ! ความไม่พร้อมที่จะรับสภาพที่ไม่แน่นอน สภาพที่เปรียบเสมือนซี่หลังเต่าซึ่งอาจจะพลาดพลั้งได้ง่าย ความโน้มเอียงที่จะวิพากษ์วิจารณ์ความคิดคนอื่นมากกว่าที่จะเสนอความคิดของตน ความไม่สามารถที่จะทำตัวให้ผ่อนคลายภายใต้สถานการณ์วิกฤต การขาดความกล้าที่จะทำหยาสิ่งใหม่ ๆ ความกระตือรือร้นที่เกินพอดีมุ่งแต่ความสำเร็จจนขาดสติ การขาดความคิดที่สร้างสรรค์ หรือไม่ก็ขาดความสามารถที่จะบังคับความสร้างสรรค์ให้อยู่ในข่ายที่สามารถควบคุมได้ ประการสุดท้ายก็คือ การขาดความสามารถในการแยกแยะสภาพความเป็นจริงจากสภาพเพ้อฝัน แบบที่สามได้แก่ กรงขังทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (Cultural and Environmental Blocks) ตัวอย่างของกรงขังทางวัฒนธรรมก็คือ ความเชื่อที่ว่า การเพ้อฝันหรือการพยายามสะท้อนจินตนาการเป็นสิ่งที่ไม่ดีไปเสียหมด การสนุกรื่นเริงเป็นเรื่องของเด็ก ๆ เท่านั้น การแก้ปัญหาค้าง ๆ เป็นเรื่องของความเป็นความตาย ห้ามพูดคลกไปกษา เหตุผล ตัวเลข การปฏิบัติได้เป็นสิ่งที่ดี ความรู้สึก วิจารณ์ญาณ อุดมคติเป็นสิ่งเลว ขัดห้ามต่างๆ ทางสังคม ตัวอย่างของกรงขังทางสิ่งแวดล้อมอาจรวมไปถึงการขาดความร่วมมือและไว้นือเชื่อใจในระหว่างเพื่อน

ร่วมงาน หัวหน้างานที่เป็นเผด็จการ สิ่งรบกวนสมาธิ เช่น เสียงโทรศัพท์ แยกที่มา เยี่ยมบ่อยเกินไป การขาดความสนับสนุนในการนำเอาความคิดไปปฏิบัติ แบบสุดท้าย ได้แก่ กรงขังทางปัญญา และการแสดงออก (Intellectual and Expressive Blocks) ตัวอย่างก็คือ การพยายามมองปัญหาทุกปัญหา ให้อยู่ในรูปภาพที่ตนถนัด เป็นต้นว่า ทุกปัญหาแก้ได้ โดยเอาเข้าสมการทางคณิตศาสตร์ ปัญหาทุกปัญหาเป็นเรื่องการเมือง การมองปัญหาดังกล่าวจะนำไปสู่ความไม่มีจุดหมายในการแก้ปัญหา การขาดข่าวสาร ข้อมูล ที่ถูกต้องก็เป็นปัญหา การขาด “ภาษา” ที่จะใช้สื่อสารระหว่างกันก็ทำให้เกิดกรงขังทาง ปัญญา การขาดความสามารถหรือทักษะที่ถูกต้องในการเสนอความเห็น รวมทั้งการขาด ความสามารถในการพูดให้กระชับและรัดกุม เป็นสิ่งที่ทำให้เรตกอยู่ในกรงขังของการ แสดงออก

กรงขังทั้งสี่ หรือ ขัง 4 ที่กล่าวมานี้ จะเป็นตัวกีดขวางให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการแก้ปัญหาตามเหตุการณ์ ขัง 4 จะเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ ที่จะทำให้ความสามารถในการแก้ปัญหของพวกเราอ่อนด้อยลงไป

(2) การแก้ปัญหาโดยใช้ตรรกะ การแก้ปัญหาแบบนี้กระทำได้โดยการ ค้นคิดพิจารณาหาความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือองค์ประกอบต่างๆ ของปัญหา โดยพยายาม มองจากทุกแง่มุม ทั้งในฐานะที่เป็นบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์และในฐานะของบุคคล ภายนอกที่มองเข้ามา พยายามหาปัจจัยหลักๆ ที่เป็นแก่นที่สำคัญของปัญหา พิจารณาหา ความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านของปัจจัยเหล่านั้น แล้วสรุปเป็นหลักการออกมา ตัวอย่าง เช่น การแก้ปัญหาจราจรควรมีการศึกษาให้ดีกว่านั้นว่าบริเวณที่อยู่บนเส้นทางที่ถนนตัด ผ่านไปนั้น มีประชากรอยู่มากมายเท่าไร จะมีคนข้ามถนนตรงที่ไม่ใช่ทางข้ามสักเท่าไร จากนั้นก็เตรียมสร้างรั้วกลางถนนเลย เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าจะมีปัญญา การแก้ปัญหา โดยใช้ตรรกะนี้จะช่วยให้เราสามารถมองเห็นลู่ทางหรือทางออกในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ กว้างไกลและลึกซึ้งขึ้น และจะช่วยให้ปัญหานั้นสืบเนื่องจากกรงขัง 4 ที่กล่าวมาน้อยลงไป

เนื่องจากการเตรียมการสำหรับปัญหาต่าง ๆ มีมานานกว่า โอกาสที่ถูกจำกัดโดยกรงขังต่าง ๆ จะน้อยลงกว่าการแก้ไขตามเหตุการณ์

การที่ผู้เขียนยกเอาแนวทางในการแก้ปัญหา 2 แนวทางมากล่านั้น ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า วิธีการในการอธิบายสถานะภาพของความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ผ่านมาซึ่งรวมทั้งของพิทยาเองด้วยนั้น เป็นวิธีการที่เปรียบได้กับการแก้ปัญหาตามเหตุการณ์ กล่าวคือ ผู้เสนอความเห็นได้ทำการสำรวจเอกสารทางวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ผ่านมา จากนั้น พยายามหา "ลักษณะร่วม" ของงานวิชาการเหล่านั้นเพื่อที่จะจัดเป็นหมวดหมู่ดังเช่นที่พิทยาสรุปว่า งานเขียนทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยยึดแนวทางสองแนวทางดังที่เคยกล่าวมาแล้ว การเสนอความเห็นแบบนี้ดี ในแง่ที่ว่า เราสามารถทราบถึงวิวัฒนาการและความเป็นไปของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย และทราบถึงแนวความคิดใหญ่ ๆ ที่ปรากฏอยู่ขณะนี้ แต่เราจะขาดภาพรวมที่ชัดเจนว่า โดยแท้จริงแล้ว พาราไดม์ของนักรัฐประศาสนศาสตร์นั้นพอจะจำแนกได้อย่างไร เป็นอะไรบ้าง และขณะนี้เรากำลังอยู่ในพาราไดม์แบบใด มีพาราไดม์อื่นอีกไหมที่จะทำให้การมองปัญหาทางรัฐประศาสนศาสตร์ลึกซึ้งกว้างไกล หรือไม่ก็แตกต่างจากแง่มุมที่เคยศึกษามา การศึกษาโดยการพยายามแยกแยะพาราไดม์มาก่อนเป็นเบื้องต้นจะเปรียบได้กับการแก้ปัญหาโดยอาศัยตรรกะ การศึกษาลักษณะนี้ ผู้ศึกษาต้องพยายามแยกให้ออกถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นพาราไดม์ของมนุษย์ หากความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น จากนั้นก็จะได้มาซึ่งกรอบที่สามารถแบ่งพาราไดม์ต่าง ๆ ที่มนุษย์พึงมีจากกรอบดังกล่าว จะเป็นทางนำไปสู่การพิจารณาว่าในท่ามกลางพาราไดม์ที่เป็นไปได้ทั้งหมด นักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยจัดอยู่ในพาราไดม์ใด มีพาราไดม์อื่นอีกหรือไม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ พาราไดม์นั้นคืออะไร และเราจะพัฒนาความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ในพาราไดม์อื่นได้อย่างไร การพยายามสร้างกรอบการมองพาราไดม์ขึ้นมาก่อนนี้ จะมีประโยชน์ไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงสถานะภาพปัจจุบันของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย แต่ยังจะช่วยชี้แนวทางที่เปิดกว้างสำหรับอนาคตด้วย

กรอบการมองพาราไคม์

ในการสร้างกรอบขึ้นมาเพื่อมองพาราไคม์ของนักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์นี้ ผู้เขียนดัดแปลงมาจากแนวความคิดของ Burrell และ Morgan ดังที่กล่าวมาแล้วในการสร้างกรอบในการมองพาราไคม์ขึ้นมา จุดที่เป็นเสมือนหัวใจของทั้งหมดก็คือความคิดที่ว่า “ทฤษฎีทุกทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ตั้งอยู่บนความคิดหรือความเชื่อพื้นฐาน 2 ประเภทด้วยกันคือ ความคิดหรือความเชื่อในเรื่องของธรรมชาติของสังคมศาสตร์ (Nature of Social Science) และความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของสังคม (Nature of Society)”

ในเรื่องธรรมชาติของสังคมศาสตร์นั้น องค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ที่เป็นสมมติฐานพื้นฐานของนักสังคมศาสตร์ทุกคนนั้นเมื่ออยู่ 4 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ องค์ประกอบทางธรรมชาติของปรากฏการณ์หรือความจริง (Ontology) องค์ประกอบทางธรรมชาติของความรู้ (Epistemology) องค์ประกอบเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) และองค์ประกอบเกี่ยวกับระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology) นักสังคมศาสตร์ทุกคนจะมองปัญหา หรือสิ่งที่ต้องการศึกษาไม่ว่าโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามโดยตั้งอยู่บนสมมติฐานขององค์ประกอบทั้งสี่นี้ องค์ประกอบแรกหรือสมมติฐานทาง Ontology ก็คือสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา นักสังคมศาสตร์เผชิญกับปัญหาที่ว่า “ความจริง (Reality)” ที่ต้องการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่อยู่นอกจิตใจมนุษย์ หรือเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจมนุษย์ เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมที่สัมผัสได้ หรือเป็นเพียงผลิตภัณฑ์ของจิตสำนึกของมนุษย์เท่านั้น พวกที่เชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมสัมผัสได้และไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของมนุษย์นี้ จะเชื่อว่าปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกเป็นจริง (Realistic) ปรากฏการณ์เหล่านี้จะประกอบกันขึ้นมาเป็นปรากฏการณ์ของสังคม พวกนี้จะยอมรับปรากฏการณ์ของสังคมต่างๆ ว่าเป็นจริงโดยไม่มองลึกไปถึงการยอมรับทางจิตสำนึกของผู้คนในสังคม ซึ่งจะตรงกันข้ามกับพวกที่เชื่อว่าความจริงเป็นผลิตภัณฑ์ของจิตสำนึก พวกนี้เป็นพวก Nominalist คือ เชื่อว่าปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นไม่เป็น

จริงมากไปกว่าเป็นเพียงชื่อ ความคิด หรือฉลากที่มนุษย์มอบให้เพื่อจะสร้าง “ความจริง” นั้นขึ้นมา มนุษย์อาจจะเปลี่ยน “ความจริง” เหล่านั้นเมื่อไหร่ก็ตามที่ “ชื่อ” ที่มนุษย์มอบให้เปลี่ยนไป พวกที่เชื่อใน Realism จะมีสมมติฐานทาง Epistemology อันเป็นสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของความรู้ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มียุ่จริง สัมผัสได้ ถ่ายทอดในลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้ พวกนี้มักจะเป็นพวกที่ต้องการจะอธิบายและคาดการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมโดยค้นคว้าหารูปแบบของความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกันระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่สนใจ พวกนี้จะเป็นพวกที่เรียกกันว่า Positivist ซึ่งจะตรงกันข้ามกับพวก Nominalist ซึ่งจะเป็นพวก Anti-positivism โดยมีความเชื่อว่าความรู้เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ได้จากประสบการณ์ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล ยากที่จะถ่ายทอดในรูปแบบที่เป็นนามธรรมได้ พวกนี้จะถือว่า การจะได้มาซึ่งความรู้นั้น บุคคลต้องไปเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์สัมผัสกับปรากฏการณ์ด้วยตัวเอง ไม่ใช่เพียงแค่เป็นผู้สังเกตการณ์ (observer) แต่ต้องเป็นผู้ลงมือกระทำหรือมีส่วนร่วมด้วย (participant) สำหรับองค์ประกอบที่สามซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์นั้น พวกแรกจะเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทั้งหลายทั้งปวงรอบ ๆ ตัวมนุษย์ จะเป็นเครื่องหล่อหลอมพฤติกรรมและกำหนดการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พวกนี้เป็นพวกที่เรียกว่า Determinist ซึ่งตรงกันข้ามกับพวกหลังที่เป็นพวก Voluntarist คือเชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมขึ้นมา มนุษย์เป็นผู้กำหนดไม่ใช่ผู้ถูกกำหนด สมมติฐานสุดท้ายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสมมติฐาน 3 อันข้างต้น ก็คือ สมมติฐานทางระเบียบวิธีการศึกษา พวกที่เชื่อในปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่มียุ่จริง ๆ เชื่อว่า ความรู้นั้นสามารถสัมผัสในทางรูปธรรมได้ และเชื่อว่ามนุษย์ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อม พวกนี้จะเป็นพวกที่ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาที่ใช้กันมากในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) นั่นก็คือ เน้นการทดลอง การทดสอบสมมติฐาน การนำเอาเทคนิคทางสถิติและคณิตศาสตร์มาช่วยในการวิเคราะห์ การใช้แบบสอบถาม การสำรวจตัวอย่าง การใช้แบบทดสอบต่าง ๆ เป็นวิธีการที่พวกนี้จะใช้มาก

ในการเก็บข้อมูล ส่วนพวกหลังนั้นเชื่อว่า ระบบวิธีการศึกษาที่ดีคือ การพยายามให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถ่ายทอดมาจากสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยตรง พวกนี้จะเน้นการเข้าไปใกล้บุคคลหรือกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา พยายามค้นคว้าหาภูมิหน้าภูมิหลัง พยายามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์และตูดซึมความรู้สึกมาจกประสบการณ์ที่ประสบในการคลุกคลีอยู่กับวงจรชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น พวกนี้อาจจะใช้วิธีจับบันทึกรายวัน บันทึกเหตุการณ์ ความรู้สึก และจินตนาการที่เกิดขึ้นวันต่อวัน พวกนี้จึงต่างกับพวกแรกโดยสิ้นเชิง

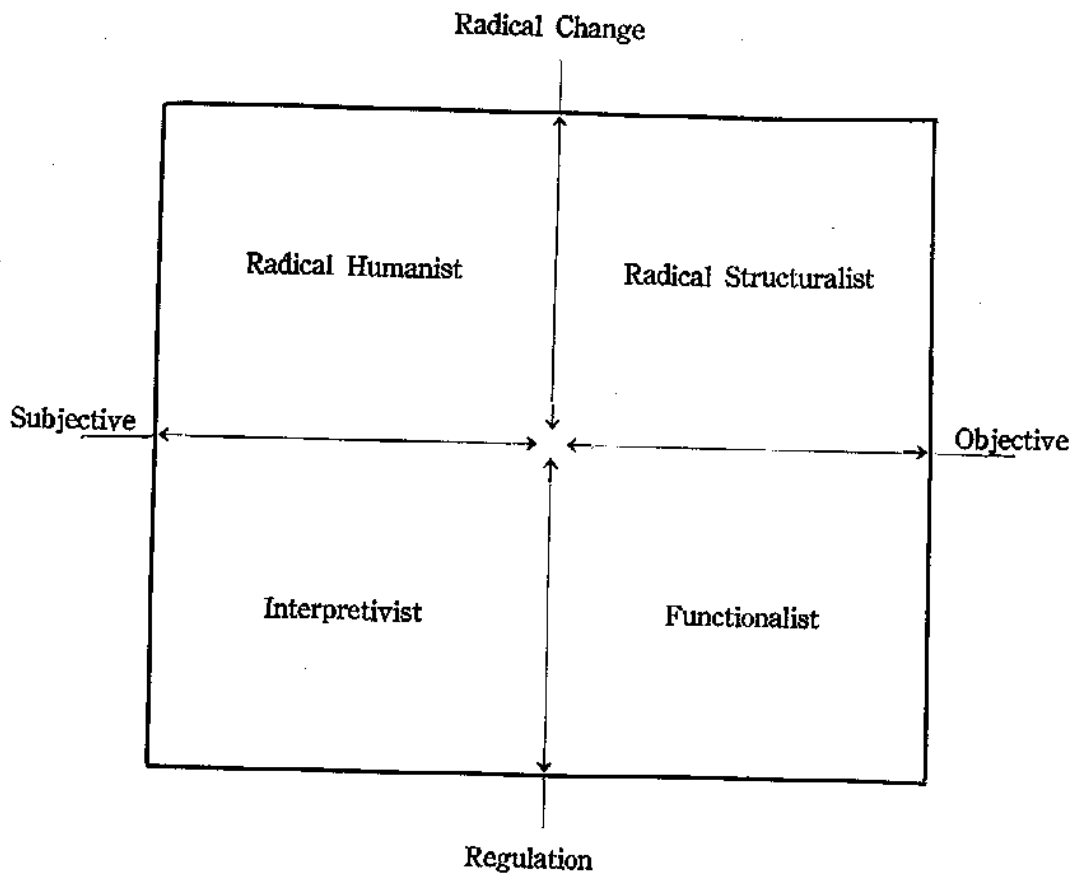
อนึ่ง ผู้เขียนขอเน้นว่า แม้ว่าเราจะสามารถแบ่งนักสังคมศาสตร์ออกเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ โดยอาศัยองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วนั้น นักสังคมศาสตร์ในแต่ละประเภทยังอาจแตกต่างกันตามระดับความมากน้อยของความเชื่อในองค์ประกอบทั้ง 4 นั้นเอง

ในเรื่องที่เกี่ยวกับธรรมชาติของสังคม (Nature of Society) นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ ลักษณะที่น่าสนใจและเป็นที่น่าสนใจของนักวิชาการไทยก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (social change) ในเรื่องนั้น เราสามารถจะแบ่งความเชื่อเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ควบคู่กันประเภทแรกได้แก่ พวกที่เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงควรเกิดขึ้นภายในกรอบหรือกลไกเดิมของสังคม นักวิชาการที่มีความเชื่อประเภทนี้มักจะมุ่งความสนใจไปสู่การค้นคว้าเพื่อที่จะหาคำตอบว่า ทำอย่างไรสังคมที่อยู่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำอย่างไรกลไกต่าง ๆ ของสังคมจึงจะดำเนินไปอย่างประสานคล้องจองกันเพื่อจะผลักดันให้สังคมก้าวต่อไป การเปลี่ยนแปลงเทคนิคหรือวิธีการบางอย่างเพื่อจะทำให้สังคมก้าวหน้าต่อไป นักวิชาการประเภทนี้ไม่เชื่อในความคิดที่ให้ “ยกเครื่อง” สังคมทั้งระบบอันเป็นแนวทางของพวกที่สอง ซึ่งแทนที่จะมองสังคมว่ามีกรรวมตัวเกาะกลุ่มกัน กลับมองว่าสังคมมีลักษณะที่แตกแยก มีการครอบงำของคนบางกลุ่มบางเหล่ามีความขัดแย้งมากมายในสังคม สังคม

กำลังจะแตกแยกออกเป็นเสี่ยง ๆ การเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้ระบบสังคมเดิมนั้นไม่ได้ผล การเปลี่ยนแปลงควรจะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบโคกโคกได้ที่เป็นไปได้ทั้งหมด ไม่ใช่มีขีดจำกัดอยู่เฉพาะการเปลี่ยนแปลงภายในระบบดังเช่นความเชื่อประเภทแรก ความเชื่อประเภทหลังนี้ เน้นการสร้างสังคมรูปแบบใหม่ขึ้นมา เป็นไปในลักษณะที่มุ่งไปสู่สังคมอุดมคติแนวความคิดของ Durkheim นับเข้าเป็นแนวความคิดประเภทแรก ในขณะที่แนวความคิดประเภทหลังนั้น ตัวอย่างที่เด่นชัดน่าจะได้แก่ Marx

ถ้าเรานำเอาความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของสังคมศาสตร์ กับธรรมชาติของสังคมอันเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ของการศึกษาทางสังคมศาสตร์นี้มาสัมพันธ์กัน เราจะได้กรอบการมองพาราไดม์ดังเช่นที่แสดงไว้ให้เห็นในรูปที่ 1

รูปที่ 1



จากรูปแบบที่ 1 เราจะพบว่า พาราไดม์ทางวิชาการสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ พวก **Functionalist** พวก **Interpretivist** พวก **Radical humanist** และพวก **Radical structuralist**

พวก **Functionalist** ก็คือ พวกที่เชื่อว่าปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ เป็นจริง เป็นสิ่งที่เห็นได้ เป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่สัมผัสและถ่ายทอดต่อไปได้ การ ศึกษากันคว้าวางจะเน้นวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ คือ เริ่มตั้งแต่การตั้งสมมติฐาน การ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การทดลอง หรือการสำรวจวิจัยอื่น ๆ แล้วนำ ข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติและคณิตศาสตร์ พวก **Functionalist** นิยมการ ศึกษาโดยการสังเกต (*observe*) มากกว่าไปเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์จริง ๆ (*participant*) และ จะมุ่งที่จะเสนอทฤษฎีหรือความรู้ที่ค่อนข้างไปทางประจักษ์वाद (*Positivism*) เพื่อที่จะทำ ให้เข้าใจสังคมได้ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงสังคมในทัศนะของพวกนี้ คือการเปลี่ยนแปลง เทคนิควิธีการต่าง ๆ ภายในระบบเพื่อทำให้ระบบดำเนินไปคล่องตัวขึ้น

พวก **Radical structuralist** ก็คือ พวกที่มีความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ทางสังคม ธรรมชาติของมนุษย์ และระเบียบวิธีการในการศึกษาล้ายคลึงกับพวก **Functionalist** แต่พวกนี้จะมาเน้นที่การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการแก้ไขระบบทั้งหมด ไม่ใช่แก้ไขทีละทีละส่วน พวกนี้จะพยายามใช้วิธีการทางประจักษ์वादเพื่อที่จะสร้าง ทฤษฎีในการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมทั้งในแง่ของโครงสร้างและการทำงาน

พวก **Radical humanist** เป็นพวกที่มีความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง สังคมคล้ายคลึงกับพวก **Radical structuralist** แต่มีความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทาง สังคมธรรมชาติของมนุษย์ วิธีการในการศึกษาแตกต่างออกไป กล่าวคือ พวกนี้จะเชื่อว่า ความจริงเป็นเพียงผลิตผลของจิตสำนึกของมนุษย์เท่านั้น ปรากฏการณ์ทางสังคมก็คือ การรับรู้ที่มนุษย์มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลก มนุษย์เป็นคนสร้างสิ่งแวดล้อม เป็นคนให้ชื่อ สิ่งต่าง ๆ พวก **Radical humanist** จะใช้วิธีการศึกษาแบบเข้าไปคลุกคลีตีโมงเป็นส่วนหนึ่ง ของสถานการณ์ แล้วพยายามบันทึกวิเคราะห์เพื่อสร้างทฤษฎีซึ่งจะเน้นการเปลี่ยนระบบ

สังคม โดยการเปลี่ยนจิตสำนึกของมนุษย์แทนที่จะสร้างระบบใหม่ขึ้นมาเหมือนพวก
Radical structuralist

พวกสุดท้ายก็คือพวก **Interpretivist** พวกนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับการ
 เปลี่ยนแปลงสังคมคล้ายกับพวก **Functionalist** แต่เชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของสังคมศาสตร์
 คล้ายกับพวก **Radical humanist** พวกนี้จะมุ่งศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วม
 ในเหตุการณ์จริง ๆ และพยายามสร้างเทคนิคหรือวิธีการที่จะเปลี่ยนจิตสำนึกของมนุษย์
 หรือไม่ก็พยายามเข้าใจการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของมนุษย์ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจสภาพ
 ความเป็นไปต่าง ๆ ทางสังคมดีขึ้น

พาราไดม์หลัก 4 พาราไดม์นี้เป็นที่รวมของแนวความคิดทั้งหลายทั้งปวง
 แนวความคิดหนึ่ง ณ เวลาหนึ่งจะวางอยู่บนสมมติฐานของพาราไดม์ใดพาราไดม์หนึ่งใน 4
 พาราไดม์อย่างแน่นอน แต่ก็มีได้หมายความว่า บุคคลหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงพาราไดม์
 เมื่อเวลาเปลี่ยนไปไม่ได้ บุคคลหนึ่งอาจเปลี่ยนพาราไดม์เมื่อเวลาเปลี่ยนไปได้ แต่ก็จะ
 วนเวียนอยู่ในพาราไดม์ 4 แบบนี้เท่านั้น

รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย : พาราไดม์แบบ Functionalist

คราวนี้ลองหันกลับมาดูรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ถ้าเรายอมรับ
 เอาข้อสรุปของพิทยาที่ว่าแนวความคิดหลักของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยมีอยู่
 2 แนวด้วยกัน คือ แนวหลักการบริหาร และแนวพัฒนาระบบราชการ เราจะเห็นว่า
 แนวความคิดทั้ง 2 แนวมีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านสมมติฐานทางสังคมศาสตร์ และ
 สมมติฐานทางสังคม ทั้ง 2 แนวมองว่าความจริง (reality) ของระบบราชการนั้น อยู่ที่
 โครงสร้าง ระเบียบแบบแผน กระบวนการต่างๆ ในระบบรวมถึงตติงนโยบาย หรือ
 ข้อบังคับต่างๆ รวมทั้งมีความเชื่อว่า การจะเปลี่ยนแปลงระบบราชการนั้น จะต้องทำ
 ในกรอบของรูปแบบที่มีอยู่ ข้อเสนอส่วนใหญ่จึงเน้นที่การเปลี่ยนแปลงตัวจักรต่างๆ
 ในระบบ เปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน กระบวนการในการ
 จัดการเปลี่ยนเนื้อหาสาระของนโยบายหรือข้อบังคับต่างๆ โดยฝ่ายที่ยึดแนวหลักการ

บริหารก็เน้นที่การพยายามแก้ไขวิธีการในการบริหารเสียใหม่ เน้นหลักไปในด้านการบริหารบุคคล การส่งเสริมการใช้ระบบคุณธรรม เป็นต้น ฝ่ายที่ยึดแนวการพัฒนาระบบราชการก็มุ่งไปในทางส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำเอาเทคนิคการวางแผนการบริหารการพัฒนามาใช้ ซึ่งรวมถึง Cost – Benefit Analysis, Community Development (CO), CPM, Decision–Tree, MBO, PERT, PPBS ไปจนถึง ZBBS ลักษณะเด่นของแนวความคิดฝ่ายนี้ก็คือ การเสนอ “ยำใหญ่ตัวอักษร” (Alphabetical soup) เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงเทคนิคทางการบริหารและการวางแผน ลักษณะอีกอย่างหนึ่งของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยก็คือ ความเชื่อเล็กๆ ที่ว่า ความรู้ นั้นเป็นสิ่งที่จะต้องได้สัมผัสได้ มีลักษณะเป็นนามธรรม การศึกษาค้นคว้าวิจัยส่วนใหญ่จึงเอนไปทาง Positivism คือ เน้นการวิเคราะห์วิจัยแบบพวกวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การสัมภาษณ์ ออกแบบสอบถาม ค้นคว้าจากเอกสาร จะเป็นวิธีวิจัยที่ใช้กันแพร่หลายมาก ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นลักษณะของพวก Functionalist พาราโตม์ของนักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จึงเป็น Functionalist

อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ ในประเทศไทย

พัฒนาการของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยสามารถกระทำได้มากมาย ภายใต้พาราโตม์ 4 แบบที่กล่าวมาแล้ว ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงพัฒนาการที่เป็นไปได้ในพาราโตม์แต่ละแบบเพื่อให้เห็นภาพคร่าว ๆ ถึงความเป็นไปได้ดังกล่าว

ภายใต้พาราโตม์แบบ Functionalist นั้น แม้ว่าวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ผ่าน ๆ มาจะกระจุกอยู่ในพาราโตม์นี้ ช่องว่างภายใต้พาราโตม์นี้ยังมีอีกมากมาย เป็นต้นว่า วิชาการในประเทศไทยยังขาดการใช้วิธีการทางประจักษ์วาทอย่างจริงจัง ในที่นี้ ผู้เขียนหมายถึงวิธีการที่ใช้ความรู้ทางสถิติขั้นสูงหรือคณิตศาสตร์ขั้นสูง งานวิจัยในเมืองไทยส่วนใหญ่ยังใช้เพียงการหาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว การใช้เทคนิคที่สูงกว่าเช่นว่า Multiple Regression, Analysis of Variance, Analysis of Covariance

และ *Multivariate Analysis* ยังมีน้อยมาก นอกจากนี้ งานวิจัยของเราส่วนใหญ่จะเป็น *Survey Research* งานวิจัยที่เป็น *Experimental* หรือ *Quasi-Experimental* แทบไม่ปรากฏเลย งานวิจัยที่มุ่งสร้างตัวแบบ (Model) โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น *Path Analysis*, *Linear Structural Relationships (LISREL)* ก็ไม่ปรากฏให้เห็นเลย ทั้งนี้ทั้งนั้น อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดแคลนงบประมาณอุดหนุนงานวิจัย ความไม่สะดวกในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และขณะเดียวกัน อาจจะเป็นเนื่องมาจากการขาดความรู้ทางสถิติและคณิตศาสตร์ของนักรัฐประศาสนศาสตร์เองด้วย

นอกจากวิธีการในการศึกษาแล้ว ผู้เขียนยังมองว่างานวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยมุ่งเน้นไปที่การบริหารบุคคลในวงราชการ และการบริหารโครงการเท่านั้น ยังมีแง่มุมอื่นทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ควรค่าแก่การศึกษาและควรจะมีการศึกษามากขึ้น เป็นต้นว่า การบริหารงานคลังของรัฐบาล การศึกษาอาจจะศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิธีการทางงบประมาณและผลกระทบที่มีต่อการปฏิบัติราชการ ระเบียบข้อบังคับทางงบประมาณ มีผลอย่างไรต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ บรรยากาศทางการที่เกิดขึ้นเมื่อมีการเสนอและพิจารณางบประมาณทั้งในระดับชาติและระดับหน่วยงานต่าง ๆ การศึกษาทัศนคติของคณาจารย์ เป็นต้นว่า บทบาทของศาลแรงงานที่มีต่อการแก้ไขปัญหาแรงงาน ผลกระทบของกฎหมายที่สำคัญ ๆ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังสังเกตว่า งานทางวิชาการที่ศึกษาในระดับกระทรวงมักจะเน้นไปที่กระทรวงมหาดไทยเป็นส่วนใหญ่ การบริหารงานและโครงการในกระทรวงอื่น ๆ มักไม่ค่อยปรากฏในงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์มากนัก

ภายใต้พาราไดม์แบบ *Radical structuralism* งานวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ยึดถือสมมติฐานของพาราไดม์นี้ยังมีน้อยมาก แต่ก็มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์บางท่านที่พยายามเรียกร้องให้หันมาพิจารณาศึกษาสังคมไทยโดยใช้สมมติฐานของพาราไดม์นี้ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรียกร้องให้มีการพัฒนาสังคมศาสตร์ไปในแนวที่พิจารณาระบบวิวัฒนาการของระบบ และความขัดแย้งในระบบ เขากล่าวว่า ปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน

ไม่ใช่ปัญหาเทคนิคเล็ก ๆ เฉพาะส่วน และการแก้ไขก็ไม่ใช่การปรับปรุงเล็กน้อยที่กลไกส่วนย่อยบางส่วนเท่านั้น การมองปัญหาในลักษณะนี้เป็นการมองปัญหาโดยมีสมมติฐานทางสังคมที่ต่างจากพวก Functionalist คือ มองว่าปัญหานั้นเกิดจากตัวระบบทั้งระบบ มิใช่เกิดจากตัวจักรตัวใดตัวหนึ่งในระบบเท่านั้น งานวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ภายใต้พาราไดม์แบบ Radical structuralism นี้อาจทำได้โดยการศึกษาระบบใดระบบหนึ่ง เช่นว่า ระบบการบริหารภาษีอากร ระบบการบริหารงานบุคคล ระบบการบริหารกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น การศึกษาอาจทำได้ทั้งในระดับล่าง ๆ เช่น ระดับหน่วยงานเล็ก ๆ ไปจนถึงระดับกรม ระดับกระทรวง หรือศึกษาในระดับตำบล เทศบาล อำเภอ จังหวัด เขต เป็นต้น การศึกษาในแนว Radical structuralist นี้จะเน้นไปที่การศึกษาถึงมูลเหตุของปัญหาในระบบ และจะเสนอวิธีการเปลี่ยนแปลงแบบ “ยกเครื่อง” กล่าวคือ ถ้าเห็นว่าระบบการบริหารกระบวนการยุติธรรมมีปัญหาเนื่องจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในระบบไม่ดี เป็นต้น ก็เสนอแก้ไขโดยการนำระบบใหม่เข้ามาแทนที่ จะเปลี่ยนตัวจักรบางตัวในระบบ นอกจากนั้น พวก Radical structuralist จะเน้นการใช้วิธีการศึกษาทางประจักษ์วาทคล้ายคลึงกับพวก Functionalist

รัฐประศาสนศาสตร์ภายใต้พาราไดม์ Radical humanism นี้ สามารถศึกษาได้โดยมองปัญหาภายใต้สมมติฐานของสังคมศาสตร์ที่ว่า ความจริง (reality) จะขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างปรากฏการณ์ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมา มนุษย์เป็นคนให้ชื่อสิ่งต่าง ๆ ในโลก และชื่อนั้นก็คือความจริงที่ปรากฏอยู่ในโลก รัฐประศาสนศาสตร์ในแนวนี้อาจมองว่า ระบบราชการมีตัวตนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการยอมรับของตน ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จะใช้บังคับได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับการยอมรับของคน นโยบายต่าง ๆ นั้น เนื้อหาอาจจะไม่สำคัญเท่ากับชื่อซึ่งประชาชนรับรู้ งานภายใต้พาราไดม์นี้ ทำได้โดยการศึกษาถึงการรับรู้ของประชาชน ของข้าราชการที่มีต่อระบบราชการ ศึกษาถึงสัญลักษณ์ คำขวัญ การโฆษณาต่าง ๆ ที่ระบบราชการใช้เพื่อโน้มน้าวจิตใจข้าราชการและประชาชน ศึกษาถึงลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้กันในระบบ

ราชการ เช่น คำว่า นักปกครอง นักพัฒนา มีผลต่อประชาชนต่างกันอย่างไร นักวิชาการ ภายใต้พาราไดม์นี้จะยึดถือสมมติฐานที่ว่า ปัญหาต่างๆในระบบนั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก ข้าราชการหรือประชาชนไม่ยอมรับระบบอันอาจเนื่องมาจากสัญลักษณ์ของข้าราชการ เช่น เครื่องแบบ ตำแหน่ง ยศ ภาษาทางราชการ ซึ่งโดยเนื้อหาแล้วไม่ก่อให้เกิดปัญหา แต่รูปแบบของปัญหาทำให้เข้าใจยาก การจัดสำนักงาน การที่ต้องมีการตรวจบัตรก่อน เข้าที่ทำการรัฐบาล การต้องผ่านกระบวนการที่มีชื่อมากมายในนับไม่ถ้วน นักวิชาการ ในแนวนี้ จะพยายามเสนอวิธีการในการยกเครื่องระบบ โดยการเปลี่ยนสภาพการรับรู้ (perception) ของข้าราชการและประชาชน แนวทางการศึกษาจะเน้นไปที่การเข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ พยายามเรียนรู้และเข้าใจถึงความเป็นไปในจิตสำนึกของคนใน สถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะต่างกับพวก Radical structuralist ซึ่งเน้นวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ

พาราไดม์สุดท้ายที่ยังเปิดกว้างสำหรับพัฒนาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยก็คือ พาราไดม์ Interpretivism นักวิชาการภายใต้พาราไดม์นี้ จะมีความคิดเหมือนพวก Radical humanist ในแง่ของธรรมชาติของสังคมศาสตร์ แต่จะเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมจะต้องอยู่ภายใต้กรอบเดิมที่มีอยู่ นักวิชาการภายใต้พาราไดม์นี้ จะมุ่งศึกษาเพื่อแก้ไขวิธีการใช้สัญลักษณ์และภาษาต่างๆ ในแนวทางที่จะทำให้ระบบทำงานดีขึ้น นักวิชาการประเภทนี้ อาจจะศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนว่า ในขณะที่เผชิญหน้ากัน (encounter) นั้น ทำทาง กริยา การแสดงออกของแต่ละฝ่าย เป็นอย่างไร อะไรคือปัญหา จะแก้ไขได้อย่างไร อาจจะศึกษาว่า การจัดสำนักงาน แบบใด ใช้รูปภาพอะไรจึงจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกสะดวกใจในการติดต่องานมากที่สุด การศึกษาในแนวนี้ จะเน้นการเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์เพื่อรับรู้ความรู้สึก การแสดงออก หรือสภาพการรับรู้ของผู้อยู่ในเหตุการณ์จริงๆ

ขณะนี้ เราจะเห็นว่าการศึกษาและพัฒนาวิชาการทางบ้านรัฐประศาสนศาสตร์นั้น ยังมีช่องทางอีกกว้างไกล เราอาจจะศึกษาภายใต้พาราไดม์แบบ Functionalist

แบบที่เป็นอยู่ แต่พยายามปรับปรุงเทคนิควิธีการให้รัดกุมขึ้น หรืออาจจะหันไปจับหัวข้ออื่นนอกจากการบริหารบุคคลและการบริหารการพัฒนาก็ได้ หรืออาจจะก้าวออกมาจากพาราไดม์แบบ Functionalist มามองปัญหาภายใต้พาราไดม์อื่นอีก 3 พาราไดม์ก็ได้

หนทางการพัฒนาทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยนั้นยังมีเรื่องที่ต้องบุกเบิกและแสวงหาอีกมากมายในอนาคต

เชิงอรรถ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา บวรวัฒนา "โลกทัศน์ของนักวิชาการไทยค้ำรัฐประศาสนศาสตร์" ใน *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์* ปีที่ 21 ฉบับที่ 4 ตุลาคม 2524 หน้า 546-565
2. Gibson Burrell and Gareth Morgan, *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*, (2nd Edition) London and Exeter : Heinemann, 1980
3. James L. Adams, *Conceptual Blockbusting : A Guide to Belter Ideas* (2nd Edition), New York and London W.W. Norton, 1979
4. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา "สังคมศาสตร์สำหรับประเทศไทย" ใน *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์* ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม 2523 หน้า 494-501